

prevenim • dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències** a Catalunya

Número 1 - segon semestre 2000

En aquest número...

- **Editorial** 2
Presentació del butlletí i dels seus objectius.
- **Cop d'ull a la recerca** 2
Reflexions a l'entorn de la necessitat d'oferir intervencions preventives científicament fonamentades i de diversificar els programes en funció de les diferents necessitats de cada població.
- **Materials** 3
Col·lectiu Bronca (Bronquis Cabrejats) - tabaquisme (fitxes i dossier)
«La Marxa dels Tòpics» - drogues, sexualitat i alimentació (exposició)
Nit d'Estrena - alcohol i conducció (còmic).
- **En pràctica** 4
Aspectes que cal tenir en compte en l'elaboració de materials preventius (primera part).
- **L'opinió** 4
Gregor Burkhart, administrador científic de l'Observatori Europeu de les Drogues i Toxicomanies comenta la importància de l'avaluació i el suport que ofereix l'OEDT als professionals de la prevenció.
- **Finestra oberta** 5
Característiques, objectius i resultats d'avaluació de *Les històries del Max*, un programa per treballar amb joves aspectes relacionats amb el consum de drogues i les relacions afectivosexuals.
- **Navegant** 5
Comentaris i orientacions per navegar pel web de l'IEA, un dels llocs de referència sobre drogues en castellà a Internet.
- **En poques paraules** 6
Comentaris i notícies breus, d'aquí i d'arreu, sobre temes d'interès diversos relacionats amb les drogodependències.
- **des de l'ICASS** 6
Informació sobre un material de suport per a la intervenció en drogodependències per part dels serveis bàsics d'atenció social primària, i la manera d'aconseguir-lo.

prevenim.dro és un programa de l'associació:

PROFICI. 01 30297049-URF1001-1

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials
Programa Social de Drogodependències

Iniciem amb aquest número l'edició del butlletí *Prevenim.DRO* (prevenim punt dro), una publicació que neix amb l'ambició objectiu de convertir-se en instrument de comunicació entre tots els professionals que treballen en programes de prevenció de les drogodependències a Catalunya.

A *Prevenim.DRO* trobareu informació sobre alguns dels millors materials i programes que són a l'abast dels professionals de la prevenció a casa nostra, podreu reflexionar a propòsit dels avenços recents de la investigació sobre prevenció i tindreu notícia de les darreres publicacions aparegudes en el sector.

Com podreu comprovar amb la lectura de l'exemplar que teniu a les mans, *Prevenim.DRO* vol destacar les intervencions preventives que es fonamenten en el coneixement científic actual i que aporten informació sobre l'efectivitat de les tècniques utilitzades i el procés d'implantació dels programes analitzats. Estem convençuts que l'espai d'intercanvi que oferim des d'aquestes pàgines pot propiciar un consens sobre *bones pràctiques* en prevenció de les drogodependències que molts professionals del sector consideren del tot necessari.

Però per poder assolir aquests objectius de comunicació, informació, reflexió i intercanvi, *Prevenim.DRO* necessita la participació activa dels seus lectors, els professionals dels programes de prevenció de les drogodependències, i dels serveis socials. Tots esteu convidats a compartir amb el nostre equip de redacció les vostres opinions i experiències, proposar temes i donar-nos a conèixer nous materials.

Cop d'ull a la recerca

Cap a una prevenció fonamentada

Els darrers anys, la recerca científica ha permès identificar uns quants dels factors biològics, psicològics i socials que contribueixen al fet que determinats individus experimentin problemes derivats del consum de drogues. L'abús de drogues no s'explica mai per un sol factor, sinó que determinats *factors de risc* augmenten la probabilitat que un individu concret abusi de les drogues o, al contrari, l'efecte de diferents *factors de protecció* disminueix aquesta probabilitat.

L'etiologia multifactorial de l'abús de drogues s'observa també en altres problemes de salut, com ara el càncer o les malalties cardiovasculars, que són el resultat de la interacció de *factors de risc i de protecció* lligats a l'herència genètica, els contaminants ambientals, els hàbits alimentaris o certs estils de comportament.

Alguns *factors de risc* per a l'abús de drogues estan relacionats amb l'entorn social (lleis i normes socials en relació a les drogues, privació social i desorganització de l'entorn social immediat) mentre que altres se centren en característiques individuals o de l'entorn immediat (personalitat, habilitats, actituds i comportament dels familiars en relació a les drogues, gestió i maneig familiar, fracàs escolar, associació amb companys consumidors de drogues i l'inici precoç de l'ús de drogues).

S'han identificat també diferents *factors de protecció* per

a l'abús de drogues, com la capacitat de resolució de problemes i la interiorització de normes socials no favorables a l'ús de drogues, el paper modèlic dels pares, l'existència de vincles positius amb els pares/tutors i la seva participació en la vida dels fills, o l'existència de normes familiars clares, consistentes i estables pel que fa a les drogues.

Cada cop podem oferir més intervencions preventives científicament fonamentades amb l'objectiu de reduir els factors de risc i potenciar els factors de protecció.

Moltes d'aquestes intervencions s'adrecen als infants i els adolescents —que encara no presenten problemes derivats de l'ús de drogues— i es porten a terme en diferents marcs: la família, l'escola o la comunitat.

No totes les persones presenten les mateixes necessitats en relació als programes de prevenció. Així, hi ha programes *universals*, destinats a persones que no presenten un risc particular en relació a l'abús de drogues, mentre que els programes *selectius* es destinen a individus que es troben en una situació de risc superior a la de la població general (com ara els adolescents que fracassen a l'escola o els fills de persones que abusen de les drogues).

Finalment, els programes de prevenció *indicats* s'adrecen precoçment als individus que ja han iniciat una situació d'abús de drogues.

Per seguir llegint:

Gordon RS. «An Operational Classification of Disease Prevention». *Public Health Reports*. 1983;98(2) 107-9.
NIDA. *Preventing Drug Use Among Children and Adolescents. A Research-Based Guide*. 1997. NIH Publication 97-4212 (versió castellana a <http://165.112.78.61/prevention/spanish/principio.html>)

Col·lectiu Bronca (Bronquis Cabrejats)

Material per treballar el tema del tabac a 2n d'ESO en tutories o a nivell transversal. Dissenyat per tècnics de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, s'ha beneficiat de les aportacions de diversos professors, que han experimentat l'aplicació d'una versió pilot durant el curs 1999-2000.

Consta d'un llibretó de 8 pàgines a tot color per als alumnes i d'un dossier d'orientacions per als professors (amb qüestionaris d'avaluació). Intenta evitar o retardar l'inici del consum, facilitant informació sobre el tabac, afavorint un posicionament crític davant les pressions per fumar i suggerint vies de resolució de conflictes relacionats amb el tabac.

Defugint tot dramatisme, proposa mètodes didàctics actius i empra arguments joves –i no adults– amb pinzellades d'ecologia, pacifisme, convivència des de la diferència, solidaritat, etc., per promoure una postura crítica davant la manipulació que envolta el tabac i el seu consum.

Més informació: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Telèfon: 93 392 74 11

«La Marxa dels Tòpics»

Exposició adreçada als joves de 15-16 anys, en entorns educatius reglats (4t d'ESO) i no reglats, amb l'objectiu de millorar la seva informació sobre tres aspectes relacionats amb la salut i d'afavorir actituds crítiques davant les conductes de risc.

Desenvolupada per tècnics de l'Ajuntament de Reus, consta de 9 plafons que, seguint un fil conductor –una festa–, proposen un recorregut interactiu al voltant d'una sèrie de tòpics –els quals intenta desmitificar–, relacionats amb les drogues (alcohol, pastilles, tabac), la sexualitat (embaràs, sida) i, en menor grau, l'alimentació. Inclou també una fitxa –flyer– on els visitants anoten les seves respostes a qüestions que se'ls plantegen durant la visita. En funció d'aquestes respostes, rebran propostes diferents.

Completa el material un dossier per als professors i educadors amb orientacions per fer activitats addicionals d'aprofundiment.

Més informació: Ajuntament de Reus. Telèfon: 977 31 53 50

La Marxa dels TÒPICOS

Nit d'Estrena

Còmic de 8 pàgines a tot color que, al voltant d'un fil argumental –un grup d'amics celebra que un d'ells estrena cotxe– s'adreça als joves de 15 a 20 anys amb l'objectiu de millorar la seva informació sobre com afecta l'alcohol la capacitat de conduir, desmitificar falses solucions per reduir els efectes de l'alcohol i suggerir opcions més adequades per fer front a situacions comunes relacionades amb el tema.

Desenvolupat per tècnics de l'associació PDS, en el marc del Programa de Prevenció de Drogodependències del Consell Comarcal l'Alt Empordà, és fruit del treball amb un grup d'alumnes d'una escola taller, els quals han pres part activa en la configuració del guió definitiu, l'ambientació dels escenaris i la realització dels dibuixos –obra d'un exalumne–.

El format còmic, unit al procés d'investigació-acció-participació amb què ha estat elaborat, augura una bona acceptació i garanteix l'adequació dels missatges als interessos i preocupacions de la població destinatària.

Més informació: Consell Comarcal l'Alt Empordà. Telèfon: 972 50 30 88

Elaboració de materials preventius (I)

Desenvolupar materials preventius és una tasca habitual del treball en prevenció de drogodependències. A més d'ésser l'element més característic de les campanyes, els materials preventius són un element de suport en moltes activitats preventives. Ara bé, fer materials preventius adequats per a la població a la qual s'adrecen és una tasca complexa, i en cap cas qüestió de sort. *Un material preventiu és un instrument professional d'educació per a la salut*, el desenvolupament del qual implica una planificació acurada, un bon coneixement dels destinataris i una identificació precisa dels missatges que es volen transmetre. En aquest i en propers números comentarem diversos aspectes que poden millorar la qualitat i utilitat dels nostres materials.

Tenim clar a qui ens adrecem? Abans de desenvolupar un material preventiu, cal definir clarament a qui ens adrecem i saber quines són les seves necessitats. Amb aquesta finalitat, podem emprar fonts d'informació preexistents (ex.: Enquesta Escolar Sobre Drogues) o bé dur a terme una recerca qualitativa mitjançant entrevistes, enquestes, qüestionaris, grups de discussió, etc.

Sabem què volem que facin els destinataris? És

fonamental identificar molt clarament allò que volem promoure —o que volem dissuadir— amb el material. ¡Si nosaltres no ho tenim clar, com podem esperar que ho tinguin clar els destinataris!

La informació és científicament vàlida? Els materials preventius han de basar-se en informació científica actualitzada. Basar-se en informació no contrastada o no actualitzada pot dur a apel·lar a perills injustificats —limitant la credibilitat del missatge i de la font— o a ometre informació important. No fa gaire, per exemple, semblava suficient aconsellar a les dones embarassades que limitessin el consum d'alcohol. Avui, en canvi, se sap que convé aconsellar-ne l'abstinència. D'altra banda, en tractar aspectes controvertits, com un possible risc associat al consum d'una substància, un material preventiu ha de promoure la necessitat de seguir adoptant precaucions, i no pas la d'obviar-les. ¡Quants cops els sectors productors han apel·lat a la "manca d'evidències científiques concloents" com a argument en contra de les restriccions imposades als seus productes!

Adaptat de: NCADI Technical Assistance Bulletins (EUA). <http://www.health.org>.

L'opinió

Gregor Burkhardt

Gregor Burkhardt, alemany, metge i màster en Salut Pública, és administrador científic del Departament de Reducció de la Demanda de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies - OEDT. Li hem demanat que ens comentis quina mena de suport pot oferir l'OEDT als lectors de Prevenim.DRO, i ens ha dit el següent:

«L'avaluació de les intervencions preventives és objecte d'un gran interès per part d'organismes nacionals i europeus. Per a molts professionals de primera línia això pot afegir preocupacions a la seva ja complexa tasca. Sovint, aquests professionals, habituats a treballar amb pocs mitjans, disposen de pocs recursos per dur a terme estudis d'avaluació, i no han rebut formació específica en mètodes científics d'avaluació.

Conscient de la situació, l'OEDT es proposa facilitar les tasques d'avaluació als professionals de la intervenció en drogodependències. Per això, estem desenvolupant eines de suport per als professionals que, mancats de temps, de recursos i de coneixements suficients per dur a terme estudis acadèmics d'avaluació, necessiten desenvolupar habilitats en aquest camp. Algunes, com el manual per a l'avaluació en prevenció, ja estan disponibles. D'altres ho estaran

estem desenvolupant eines de suport per als professionals que, mancats de temps, de recursos i de coneixements suficients per dur a terme estudis acadèmics d'avaluació, necessiten desenvolupar habilitats en aquest camp

properament, com els manuals de tractament (en impremta), de treball de carrer (en curs) o d'intervenció en presons (previst). A això cal sumar dues monografies sobre avaluació, conferències europees sobre el tema i el banc d'instruments d'avaluació (*Evaluation Instruments Bank*), una eina per ajudar a buscar i a accedir a instruments estandarditzats per al mesurament de variables (accessible via Internet a <http://www.emcdda.org>).

Part del nostre treball consisteix a contribuir que el màxim nombre de projectes i programes europeus compleixin els criteris d'inclusió en la base de dades EDDRA (accessible també a <http://www.emcdda.org>), consistents en una descripció estandarditzada de l'experiència i un disseny mínim d'avaluació. La filosofia de base rau a promoure la claredat de les estratègies i la cultura de l'avaluació, tot eludint exigències excessives en termes de rigor metodològic i científic».

Les històries del Max

Les històries del Max és un programa conjunt de l'Àrea de Prevenció de les Drogodependències de l'Ajuntament de Lleida i de l'Associació Anti-Sida de Lleida, dissenyat per treballar amb joves de 15 a 18 anys diferents aspectes relacionats amb el consum de drogues i les relacions afectivosexuals.

Les històries del Max busca afavorir la identificació d'alternatives d'oci saludables i d'opcions de resposta davant situacions relacionades amb l'abús de drogues o els comportaments sexuals de risc, tot propiciant processos de presa de decisions basats en l'adopció personal de límits i la previsió de les conseqüències de la conducta. Consta de dos materials: una guia didàctica de 41 pàgines per a l'educador i un llibret per als joves, de 16 pàgines a tot color, que inclou un còmic i diversos elements complementaris.

El programa permet treballar al llarg d'unes quantes sessions (entre 6 i 10 hores) quatre activitats diferents (*Max al planeta J*, *Max de cap de setmana*, *Max i les imatges* i *Max de carter*) que tracten de les alternatives d'oci, les relacions amb el grup, el sexe més segur, el consum de drogues, els límits personals i la protecció, etc.

Partint d'un concepte de prevenció proper al d'educació, *Les històries del Max* busca la participació activa dels joves, als quals proposa una sèrie d'activitats per ajudar-los a elaborar, des de la seva perspectiva, alternatives de comportament més saludables i responsables. Les sessions de treball inclouen sempre una reflexió personal i en petit grup i una posada en comú posterior amb tot el grup. Les activitats del programa tenen un caràcter dinàmic i participatiu, que inclou *role-playing*, buscar informació, completar històries, debats en grup, crear lemes, etc.

Des de l'any 1997 el programa s'ha aplicat a més de 3.000 joves a través de recursos d'educació reglada i no reglada (instituts, centres oberts, aules taller, programes de garantia social, escoles taller i cases d'oficis). A part de la seva bona acceptació, l'avaluació del programa suggereix efectivitat per millorar la informació i modificar algunes creences, actituds i intencions de conducta en relació amb el consum de drogues i les conductes sexuals de risc.

Més informació: Ajuntament de Lleida. Àrea de Prevenció de les Drogodependències. Telèfon 973 22 40 77.

Navegant

El web de l'IEA

L'IEA, Instituto para el Estudio de las Adicciones, és una associació dedicada a l'aplicació d'Internet com a eina de distribució d'informació especialitzada sobre drogues. El seu web va ser el primer en castellà sobre el tema, i avui és un lloc de referència sobre drogodependències en aquest idioma.

Estretament interconnectat amb el de la FAD (Fundación de Ayuda contra la Drogadicción), el web de l'IEA s'adreça tant als professionals com a la població general, amb seccions específiques per a nens, pares i professors.

Part dels seus continguts són, però, traduccions de textos d'organitzacions d'altres països (National Clearinghouse for Alcohol and Drug Information i Partnership for a Drug-Free America dels EUA o Addiction Research Foundation del Canadà), mancats sovint d'una veritable adaptació a la nostra realitat sociocultural.

Entre les seves diverses utilitats, disposa d'enllaços (*links*) amb altres llocs d'interès sobre drogues i drogodependències, facilita la realització de cerques bibliogràfiques per mitjà de Medline, així com l'accés a altres bases de dades especialitzades —espanyoles i d'altres països—, i ofereix la possibilitat de llegir en castellà el *NIDA Infotax* —servei d'informació del National Institute on Drug Abuse dels EUA. També aporta informació epidemiològica sobre drogues i sida.

En poques paraules...

Formació en drogodependències, ara també per Internet. La Universitat de Barcelona, que ofereix des de 1986 un màster en Drogodependències (ja va per la 8a edició), suma ara a la versió presencial tradicional la possibilitat de fer el curs a distància via Internet (en castellà). D'aquesta manera, cada alumne pot marcar el seu propi ritme d'estudi i de treball en funció de les seves possibilitats, en el marc d'un campus virtual. Més informació a: <http://www.heures.ub.es>

I a Europa, què passa? Si ho voleu saber, podeu consultar el darrer informe (de 1999) de l'Observatori Europeu de les Drogues i les Toxicomanies (OEDT). Hi trobareu informació sobre prevalença de consum, disponibilitat, reducció de la demanda, marcs jurídics, estratègies nacionals, etc. Es pot baixar d'<http://www.emcdda.org>

Per llegir. El Plan Nacional sobre Drogas (PNSD) ha publicat el manual *Bases teòriques que sustentan los programas de prevención de drogas* (305 pàgines). És un document dens, però d'indubtable interès, que repassa detalladament les diferents teories i models explicatius del consum de drogues. Es pot demanar al PNSD o baixar-lo d'<http://www.mir.es/pnd>

L'alcohol segueix preocupant. Els Estats membres de la Regió Europea de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) han prorrogat el Pla Europeu Sobre l'Alcohol per al nou període 2000-2005. Tot i que orienta les polítiques estatals, també pot ajudar a definir objectius, estratègies i activitats locals. Més informació a <http://www.eurocare.org>

Prevenió, també per als universitaris. El Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, la Universitat de Barcelona i l'associació PDS han endegat la campanya «Alcohol, agafa el teu punt!» de prevenció de l'abús de l'alcohol entre estudiants universitaris —una població sovint oblidada. Més informació a <http://www.ub.es/sacu/alcohol>

Val més prevenir que curar... i és més barat! Així es desprèn d'un estudi recent sobre cost-eficàcia de la prevenció publicat pel National Institute on Drug Abuse dels EUA (NIDA Research Monograph 176), que afirma que cada dòlar invertit en prevenció pot suposar un estalvi de 4 a 5 dòlars en atenció i tractament. El trobareu a <http://www.nida.nih.gov>

Des de l'ICASS...

Què podem fer els serveis bàsics d'atenció social primària davant les drogodependències? és una guia de suport per a la intervenció en problemes d'alcohol i d'altres drogues elaborada amb la col·laboració de professionals especialitzats en drogodependències i dels serveis socials. Tracta tant aspectes relacionats amb l'atenció directa com amb la prevenció comunitària. Incorpora també elements relacionats amb la reducció de danys i suggereix abundants pautes d'actuació sobre temes diversos: com valorar el problema localment, com motivar per al canvi, com treballar amb la família, etc. Ha constituït la base documental d'una sèrie de cursos sobre el tema realitzats en diferents comarques per mitjà de l'oferta anual de formació del Departament de Benestar Social dels anys 1998 i 1999.

Hi esteu interessats? Demaneu el vostre exemplar abans que s'exhaureixin!

Programa Social de Drogodependències. Telèfon: 93 483 16 00

prevenim dro

Edita:
PDS · Promoció i Desenvolupament Social

Direcció:
Antoni Duran / Jaume Larriba

Disseny i muntatge:
E. Bosch

Dipòsit legal:

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?
Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?
Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.DRO

Provença, 79 baixos 3^a 08029 Barcelona

Tel.: 93 430 71 70 Fax: 93 439 07 73 E-Mail: pds@teleline.es

